

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU.

Br. 8.

U Zagrebu 1925. god.

Godište XXI.

Druga izložba Hrv. Planinarskog Društva.

Dr. Miroslav Hirtz.

Zagreb.

U velikom i veličajnom sklopu lovačke i opće športske izložbe, koja se je obdržava u Zagrebu od 8. do 20. rujna o. g., priredili smo i mi hrvatski planinari svoju drugu izložbu, koja je kao i ona naša prva izložba iz g. 1922. u punoj mjeri uspjela. Nada sve povoljne ocjene novina o strukovnoj i velikoj kulturnoj vrijednosti naše izložbe nisu samo zadovoljština za uspjeh u radu, što ga je do danas polučilo HPD, nego su one i poticalo za buduća naša plemenita pregnuća oko buđenja planinarske svijesti i širenja planinarske ideje u najširim slojevima naroda. Ova izložba bila je svjedočanstvo tome, da široki redovi naroda sve većma priklanjaju pažnju našoj organizaciji i da shvaćaju onu veliku obrazovnu i odgojnu misiju, koju imade da izvrši planinarstvo u životu našega naroda. Goleme povorke ljudstva, koje su se danomice okupljale oko izložaka u prostorijama Zagrebačkoga Zbora, bijahu očitim dokazom, da planinarska ideja nije više vezana na malene skupine zanosnih pojedinaca, nego da ona stiče od dana u dan sve više pristaša, prenoseći svoje sijelo u sâm narod. Ne trebamo da se sami hvalimo, ali sve činjenice i okolnosti govorile su zato, da je naša planinarska izložba pored lovačke izložbe bila glavna atrakcija Zagrebačkog Zbora.

Izložba HPD središnjice i njenih podružnica zapremala je tri odjeljika Industrijskog Trijema. Od podružnica sudjelovale su kod izložbe: Bjelašnica iz Sarajeva, Velebit sa Sušaka, Japetić iz Samobora, Ivančica iz Ivance, Visočica iz Gospića te Sljeme iz Zagreba. Osim podružnice »Sljeme«, koja je imala poseban odjeljak, sve ostale podružnice izložile su svoje predmete u krilu matice društva. Raspoložen je bio takav, da je prva dva odjeljka zapremala Središnjica sa podružnicama, izuzevši »Sljeme«, koje je bilo smješteno u trećem odjeljku.

Svi odjeljici bili su iskićeni konferskim zelenilom, smrekovim i jelovim grančicama te vijencima, a njihov sadržaj ukusno rasporedan. Na žalost dosta materijala nije se moglo izložiti radi nestašice prostora, a sigurno je i to, da bi dojam izložbe bio jošte veličajniji, da je bila priredjena u kojoj drugoj podesnijoj zgradji ili prostoriji, jer u niskom i mračnom Industrijskom Trijemu manjka pravo osvjetljenje za izložene predmete, naročito za slike. Učinci povoljnog svjetla povisuju za mnogo estetski i plastički dojam svake takve izložbe.

Najveći dio izložaka otpao je dakako na prekrasne slike fotografskog umjeća, kojih je bilo na stotine iz raznih naših krajeva, naročito iz planina »Trojednice«, Bosne i Hercegovine, te iz Alpa Slovenije. Sama izložba kao harmonična cjelina bila je upravo po ovim slikama jedna himna bogatstvu estetskih čara »lijepe naše domovine«, ali je ona bila u isti mah i potvrda o tom, kako se je turistika (alpinistika) u nas lijepo razvila, ne samo kao pusti šport »trčanja na planine«, nego kao prava idealna turistika, koja čovjeka obrazuje, odgaja i oplemenjuje - koja diže u njemu smisao za moralne, intelektualne i estetske vrijednosti, služeći tako podjedno i plemenitim ciljevima umjetnosti i problemima nauke. Svaki posjetnik ove izložbe našao

je u njoj svoje uživanje. I obični čovjek, koji ne ide umom daleko izvan kruga vanjskih neposrednih dojmova, i umjetnik, koji kritički promatra i ocjenjuje reprodukciju prirodnih ljepota, i stručnjak specijalista (geograf, etnolog, botaničar, geolog i t. d.), koji se zanosi pitanjima i problemima prirodne nauke ...

Već prvi odjeljak izložbe mahom nas je osvojio. Prvo, što nam je upalo u oči, bijahu dakako slike poznatih planinara-fotografa S. Hitzthaler, J. Ritzoffya, F. Köröskenyi-a, dra. Krajača, dra. S. Gojtana, dra. J. Poljaka, dra. R. Simonovića, dra. Z. Prebega, D. Paulića, arh. Č. Ivekovića, I. Čabrijana, T. Mateljanu, Z. Zubundije i S. Paravića.

Pored slika, koje su zaokupljale zidove, bilo je tui i drugih predmeta, koji su u vezi sa planinarstvom, tako Statistički pregled o članstvu Društva, Imenik posjetitelja Sljemena od g. 1882., Knjiga spomenica, takodjer sa Sljemena, od g. 1883., Skica hrv. planinarskog doma u Zagrebu, Relief-karta gore Strahinščice. Pogled s Mosora prema Splitu, Pogled sa tornja crkve u Gospiću na Velebit, Pogled na srpsko gorje od Kragujevca do Bitolja na zapad i od Bitolja do Kragujevca na istok, Pogled sa Psunj-planine, Pogled sa Risnjaka na Kvarner, Profil Fruške Gore od Male Ravanice do Beočina i Dunava, Profil Požeške Gore i Papuka od Olimpovca do Drenovca, Profil Psunja i Crnoga Vrha od Okučana preko Buča do Voćina, Profil Ivanščice i Ravne Gore od Konjščine do granice, Profil Moslavačke Gore od Popovače do Mlinske, Relief Medvednice i t. d.

U ovom posve stručkovnom dijelu izložbe glavni su izlagaci i saradnici prof. dr. M. Šenoa, prof. dr. V. Drapczynski, žup. šum. nadzornik B. Pleško te prof. arh. Č. Iveković. Ovamo je dobro pristajala strukovna planinarska literatura, izdaja HPD i naklade zadruge hrv. planinara te izdanja planinarskih podružnica, kao tečajevi Hrv. Planinara od g. 1899.—1925., Vodić na Plješivici i Zagrebačku Goru od V. Novotnija, Vodić kroz Senjsko Bilo i Sjeverni Velebit od dra. I. Krajača, Vodić kroz Gorski Kotar od J. Pasarića, Bosna i Hercegovina od R. Maldinića i V. Novotnija, Plitvička Jezera od D. Paulića, Spomenica 10-godišnjice HPD, 25-godišnjice HPD i 50-godišnjice HPD, više izvještaja o radu Društva i t. d.

Veliko zanimanje pobudila je knjiga spomenica sa Sljemena, u kojoj imade autograma od odličnih ljudi i kulturnih naših prvaka, pa priznatih pjesama, šala, crteža i risarija; medju inim i jedna zanosna oda prerano umrlog velikana pjesnika Silvija Strahimira Kranjčevića, koju je spjevala na Sljemenu 23. svibnja 1885., uznoseći plamenim stihom prirodne krasote svoje domovine. Napose se je isticao golemi album Ilije Šarinića, ravn. učitelja iz Švice, sa slikama iz Velebita, dar dra. R. Simonovića svome drugu planinaru. U kutevima odjeljka bila je izložena napokon planinarska nošnja seljaka iz Like.

Zanimljiv pogled u razvoj HPD podavao je statistički pregled članstva od g. 1874. do 1925., za koji je sabrao podatke D. Müller. God. 1874. brojilo je Društvo samo 198 članova. Brojčana kulminacija slabo se je mijenjala do god. 1909., kad se naglo počela dizati i dizala se sve do kobia ratne godine 1914., u kojoj je opet zavladala stagnacija kroz tri godine (1915.—1917.), kad je broj članova iznova počeo rasti, zadnjih godina (od 1923. ovamo) upravo orijaškim zamahom. Dočim je jošte g. 1917. u registru označen samo 581 član, dotle je već u g. 1923. broj članova pogoščio na 3744 (dakle za više nego šesterostruko), u g. 1924. na 6839, a u g. 1925. na 8927. Što podjedno znači, da se je broj članova HPD u relativno kratkom vremenu (1917.—1925.) povećao za petnaesterostruku brojčanu kulminaciju. Ovakav orijaški razvoj članstva naše organizacije može da nas i zadovolji i oduševi najboljim nadama za budućnost HPD. Razumije se, da su u ukupnom broju zastupani takodjer članovi vanjskih podružnica.

Prema statističkom pregledu podružnica, koji je na izložbi bio napose prikazan, broji Društvo 31 podružnicu sa 3447 članova, i to: Visočica u Gospiću (od g. 1898.), Ivančica u Ivancu (od g. 1912.), Senjsko Bilo u Senju (od g. 1913.), Plješivica u Jastrebarskom (od g. 1914.), Klek u Ogulinu (od g. 1921.), Risnjak u Delničama (od g. 1921.), Zrin u Petrinji (od g. 1922.), Krndija u Orahovici (od g. 1922.).

Runolist u Lokvama (od g. 1923.), Velebit na Sušaku (od g. 1923.), Bedemgrad u Našicama (od g. 1923.), Bjelašnica u Sarajevu (od g. 1923.), Slijeme u Zagrebu (od g. 1923.), Japetić u Samoboru (od g. 1923.), Oštrec u Zlataru (od g. 1923.), Karlovac u Karlovcu (od g. 1923.), Ravna Gora u Varaždinu (od g. 1923.), Strahinjščica u Krapini (od g. 1923.), Drenin u Crikvenici (od g. 1924.), Željezna Gora u Čakovcu (od g. 1924.), Moslavina u Kutini (od g. 1924.), Svilaja u Sinju (od g. 1924.), Bilo-gora u Bjelovaru (od g. 1924.), Vinica u Dugoj Resi (od g. 1924.), Gvozd u Šisku (od g. 1924.), Medvednica u Donjoj Stubici (od g. 1925.), Lovnik u Vrbovskom (od g. 1925.), Kalnik u Križevcima (od g. 1925.), Tuhobić u Hreljinu (od g. 1924.), Dilj-gora u Brodu na Savi (od g. 1924.), Snježnik na Krasici (od g. 1925.). U osnutku su podružnice u Ludini, Novskoj, Šibeniku, Drnišu i Kninu.

Po vremenu je najstarija podružnica Visočica u Gospiću, osnovana god. 1898. Po broju najača je dakako zagrebačka podružnica Slijeme (1272 člana). Najmanje članova imaju podružnice Bedemgrad u Našicama (22) i Dilj-gora u Brodu na Savi (takodjer 22). Najveći dio podružnica (23 njih) osnovan je upravo zadnjih godina (od 1923. ovamo), dakle u vrijeme najživljeg razvoja Društva.

Na velikoj zidnoj karti naše Kraljevine bio je prikazan geografski razmještaj spomenutih podružnica zataknutim crvenim zastavicama, što je pružalo lijepu sliku. Iz plastičkog prikaza upadalo je u oči, da su se podružnice okupile kao u jednu rpu, i to u smjeru od sjeveroistoka prema jugozapadu, t. i. poglavito na teritoriju gorskih sklopova Hrvatske i Slavonije, a idući pravcem prema moru. Izolirano stoje samo tri podružnice (Visočica, Svilaja i Bjelašnica).

Prelazeći na prikaz kolekcija slika naših planinara-fotografa u prvom odjeljku, valja priznati, da je njihova izložba bila senzacija svoje vrste.

Dr. R. Simonović bio je zastupan vrlo preglednom, u serije prema motivima razvrstanom zbirkom slika iz Velebita. Serije prikazuju Čobanske stanove, Tulove Grede, Primorje Velebita, Škrpe, Ženske sa Velebita, Dalmatinice iz Obrovca, Zapadne Dinarce sa Velebita (Mješavinu Slovena i Vlaha) i Vegetaciju Velebita (naročito suhovrhe jеле, izvale od ciklona, prebijene smrče od »kitine« itd.). Krasne slike Simonovićeve mnogo su gubile od dojma, što im je bio okvir (passep-partout) svijetlo zelene boje.

Dr. I. Gojtan izložio je povećane slike iz Velebita: Šatorinu; Medin Vrh sa Šatorinom; Sv. Brdo; Vaganski Vrh, ljeti i zimi; Segestin, Mali Malovan i Sv. Brdo u zimi; Badanj u snijegu; Zavraticu kod Jablanca i t. d.

Dr. I. Krajac, predsjednik HPD, a sadašnji Ministar Trgov. i Industrije, izložio je na žalost samo jedan povećani snimak, koji prikazuje veličajnu trupinu Dinare. Ovamo je pristao i izložak Mavra Wickerhausera, kapetana fregate u m., koji prikazuje fotografiju Biokova sa vrhom Sv. Juraj (1760 m) u snježnom ruhu, što je rijedak pojav. Slika je snimljena iz bračkog kanala.

S. Hitzthaler iznio je zbirku slika starih gradina (Medvedgrad, Susedgrad, Belec, Samobor, Okić, Ozalj, Dubovac) te zbirku povećanih snimaka iz Gorskoga Kotara, Like i druguda, među njima 8 snimaka Bijelih Stijena, Slunj na Kordunu, Slunj, Rastoke i t. d.

Zbirka J. Ritzoffya - a sadržavala je slike iz Hrv. Zagorja, Bosne i Hercegovine. Slike prikazuju: krajeve, gradine, seljačke kuće, gostionice, gospodarske zgrade, drvarske kuće, narodne tipove, prizore sa paše, pastirske idile i t. d. Iznio je neke značajne hrvatske tipove iz Zahumlja sa bos.-herc. granice.

E. Körösényi izložio je jednu seriju slika Bijelih te Samarskih Stijena, neke motive sa Dinare, Kalnika, Kleka i Plitvičkih Jezera, napokon Slapove Krke te slike nekih dalmatinskih gradova.

U kolekciji izložaka I. Čabrijana bile su zastupane partije iz okoline Tužnog Cerja i Ravne Gore.

D. Paulić izložio je nekošliko vanrednih slika, koje prikazuju prirodne krasote Plitvice i okoline Slunja.

I Đuro Trpinac izložio je čitavu jednu seriju povećanih slika Plitvičkih Jezera.

Prof. arh. Č. I ve k o v i ċ priklonio je u svojoj zbirci slika pažnju naročito slikanju dalmatinskih gradova. Njegove slike (60 na broju) prikazuju Pelješac, Korčulu, Rab, Orebić, Dubrovnik, Nin, Zadar, Vranu i Hvar. Motivi su odabrani rijetkim ukusom, slike savršene, sa mnogo »štimunga«.

Dr. J. Poljak izložio je 58 slika, medju njima dosta novih sa zadnjega puta u Južni Velebit, koji je prošao u društvu drugova planinara dra. R. Simonovića, I. Šarinića i pisca ovoga članka. Njegove slike prikazuju Senjsko Bilo, Vel. Risnjak, Skrad, Bijele i Samarske Stijene, Zavrtnicu kod Jablanca, Crni Padež, Senjsku Dragu, Markov Kuk, Zelengrad, Klekovicu na Sv. Brdu, Medvednicu zimi, Slapove Krke, Tulove Grede, Stapinu i njene kamenjake, Kuk Trozub kod Splitvina, Ćučavac kod Splovine, Sjeverne kukove Ladje, Kukove Prosenjaka, Kukove Čabera i t. d. Poljakova zbirka osvaja posmatrača sretno odabranim motivima i savršenom tehnikom izradbe slika, ali je šteta, što su mu slike sitne. Dojam bi bio mnogo veći, da su slike uvećane, jer bi se onda jače istakli njihovi detalji.

Podružnica B j e l a š n i c a iz Sarajeva izložila je više povećanih slika iz bos.-herc. krajeva, medju kojima se ističu slike nekih slapova te one sa Prenj-planine. Na žalost čitava kolekcija je bez oznake i tako, osim obaviještenih planinara, nitko ne zna, što slike u istinu predstavljaju.

Vrlo se vidljivo isticala izlošcima slika podružnica V e l e b i t sa S u š k a, za-stupana po T a d i j i M a t e l j a n u, koji je izložio slike Nehaj-grad, Senj, Vrh Sni-ježnika, Bitoraj, Bilo i Vrh Obruča, Risnjak, Pogled sa Grobničkog Polja na Obruč i t. d.

Z. Zob undžija obradio je neke partije iz Gorskoga Kotara, kao Risnik, Tršće, Gerovo, Smrekovu Dragu i t. d.

Još je izložila podružnica I v a n č i c a u Ivancu akvarele, koji donose motive iz Ivančice, Ravne Gore i Strahinšćice, a podružnica J a p e t i Ć u Samoboru dvije serije snimaka iz svoje okoline.

Napokon je R. Zigmundovski prikazao neke motive iz Šestina, Splita i Mangarta u boji, a dr. Z. Prebeg motive sa Risnjaka.

Moja ocjena o slikama može da bude samo subjektivna. U ostalom tko da se pravo snadje u tolikom mnoštvu motiva i ljepotnih utisaka?! Mene slika mora da osvoji »od jedne« t. j. čim je ugledam; ona mora da se svojom predodžbom izdvoji i izdigne neodoljivom privlačivošću nad sve ostale slike, koje ju okružuju, mora da mi zaokupi svu dušu i zanese maštu već u času prvog čutilnog pojimanja. A takovih eto slika bilo je u ovoj planinarskoj izložbi dosta! Da spomenem samo neke u ovom odjeljku. Takve su slike u kolekciji H i t z t h a l e r »Slunj Rastoke, Slunj na Kordunu«, »Masiv Snježnika«, »Runolist na Bijelim Stijenama« i »Istočni kukovi Bijelih Stijena«; u kolekciji R i t z o f f y »Sirnica«, »Tipovi Hrvata iz Zahumlja« i slike »Iz Bugojna« (ovce na paši); u kolekciji K ö r ö s k e n y i »Slapovi Krke«; u kolekciji Č a b r i j a n »Na Velikim Pećinama«; u kolekciji dr. G o j t a n »Vaganski Vrh u zimi«, »Grubišić Dolac«, »Badanj u snijegu« i »Segestin, Mali Malovan, Sv. Brdo u zimi«; u kolekciji I v e k o v i ċ »Motiv sa Korčule« br. 16. i »Dubrovnik: Pogled sa Graca na Petku«; u kolekciji dr. Poljak »Zavrtnica«, »Medvednica zimi«, »Slapovi Krke«, pa slike, koje prikazuju kukove i sklopove kamenjaka, kao »Bijele Stijene, Tulove Grede, Stapina, Trozub kod Splitvina, Ćučavac kod Splovina«; u kolekciji dr. S i m o n o v i ċ pored drugih slika naročito »Tulove Grede«; u kolekciji M a t e l j a n naročito »Nehaj grad«, »Bele Stene, Bitoraj« te »Pogled sa Grobničkog Polja na Obruč«; u kolekciji T r p i n a c neki motivi sa Plitvičkim Jezera, napokon u kolekciji Z o b u n d ž i j a slike »Kupa šumi« i »Smrekova Draga«.

Planinari mogu doista da se ponose, što imadu u svojim redovima toliko fotografu umjetnika, koji umiju da iznesu plastiku prirode i njene reljefe do detalja. Neki su od njih upravo istančeni estetičari u biranju podesnih motiva, a pravi vje-

štaci u iskorišćivanju rasvjete do najsitnijih njezinih prednosti te u izradjivanju svojih snimaka. Imade dakako i medju njima kao i medju drugim umjetnicima gradacije: jedni su dobri, drugi bolji, treći najbolji, ali što je glavno, oni su doista svi pravi umjetnici, koji zaslužuju naše potpuno priznanje. Neki su se od njih da-pače tako izvještili, da slikaju sa velikim uspjehom i najteže motive kao krajolike u snijegu i stijene u kršu, obasjane suncem. Neke serije slika pojedinih izlagača listom su uspjele, tako da je posmatraču kritičaru upravo teško prikloniti svoj izbor ovoj ili onoj umjetnini. Najlepše mogu da se porede njihovi talenti kod slika, koje do-nose iste motive. Takvu poredbu pružaju nam slike veličajnih Bijelih Stijena, koje su snimili nekoji planinari (dr. Poljak, Hitzthaler, Köröskenyi). Po mom mišljenju ide u ovoj utakmicici fotografskog umjeća prvenstvo I ve k o v i ĉ a, P a u l i ĉ a, dra. G o j t a n a, dra. P o l j a k a, dra. S i m o n o v i ĉ a, H i t z t h a l e r a, M a t e l j a n a i Z o b u n d Ŋ i j u, a možda i jošte koga, ali ja govorim prema svome ukusu. Neki motivi doista bi zaslužili, da se uljenim bojama prenesu na platno. Tako medju ostalim Ivekovićev »Motiv sa Korčule br. 16.«, koji posve sjeća na motive Böcklinova umjeća, pa Tadeljanov »Pogled sa Grobničkog Polja na Obruč« (sa sjenama u vodi) ili Zobudžijina slika »Kupa šumi« (sa neobičnom plastikom osvjetljenja).

Kolekcije slika naših planinara fotografa imaju jošte i tu prednost, što nisu monotone. Slike prikazuju najraznovrsnije motive: gradove, predjele, vrhove, slapoве, rječne doline, sutjeske, prodore, provalije, kukove, grede, sklopove kamenjaka, škrape, krška polja i planinske košanice, vegetaciju i floru, čobanske stanove, kuće i kolibe, prirodu u zimi, etnografske tipove, nošnje i t. d.

Kod ocjene slika valja uvažiti i to, da su u izložbi zastupane dvije kategorije fotografa: jedni, koje zanose motivi »štimunga«, drugi, koje zanose motivi naučne vrijednosti. Najizrazitiji predstavnik prvoga smjera je P a u l i ĉ , onda I ve k o v i ĉ , drugoga smjera dr. S i m o n o v i ĉ i dr. P o l j a k . Potonja dvojica su u prvom redu slikari divlje, rastrgane romantike prirode, ili jošte bolje, slikari krša... Njima se nekako priključuje karakterom slikanja i izborom traženih motiva jošte dr. K r a j a ĉ .

Nije bilo zgodno, što slike nekih izlagača nisu imale natpisa (oznake) ili što su nosile natpis na drugoj strani. Potonja pogreška ne smeta dakako toliko kod slika, koje se mogu prevrnuti, ali zato smeta kod onih, koje su pričvršćene na podlozi, jer posmatrač ne zna, što gleda. K tomu se slike neprestanim prevrtanjem priljavaju, a to je najgore za samoga izlagača. Napokon nije bilo zgodno u prvom odjeljku ni to, što su kolekcije nekih izlagača (dr. Poljak, Hitzthaler, Ritzoffy) bile prekinute u suvislosti i njihovi izlošci podvojeni, u mjesto da su stajali na okupu.

Na prolazu u drugi odjeljak nalazila se Hitzthalerova serija slika Medvednice i serija slika, koja prikazuje proslavu 50-godišnjice HPD na Slijemu.

U nastavku izložbe, smještene u drugom odjeljku, nisu više prevladavale fotografije, nego razni drugi zanimljivi predmeti i plastički prikazi, tako Model planinarske kuće, koja se ima podići na Risnjaku, izradjen po nacrtu S. Uršića od pit-maca Hrv. Radiše, Nacrt planinarske kuće na Slijemu nakon nadogradnje (po gradj. nadsavjetniku A. pl. Pisačiću), Nacrt piramide na Ivančici od B. Bambasa te na vrhu Špičunka kraj Lokava od D. Kajteža. Shematički pregled planina u Jugoslaviji, Naobljenost neba u Zagrebu i na Slijemu, Godišnji tok temperature zraka u Zagrebu i na Slijemu, Množina sunčanoga sjaja u Zagrebu i na Slijemu, Vidokruzi sa naših planina, Vidokrug Avale, Panorama sa piramide na Slijemu i t. d.

U jednom kutu izložio je špiljski odjel HPD razne predmete, snimke špilja i pomagala, kojima se služe istraživači podzemnih čudesa prirode. Čitava jedna galerija fotografija od dra. J. P o l j a k a i S. H i t z t h a l e r a prikazala nam je naše špilje (Hajdovu hižu, Vrlovku, Lipu i Lokava, Baračevu pećinu, Kuštrovku i druge). Medju špiljskim izlošcima isticao se i jedan oveči stalagmit iz pećine Lipa te nešto fosilnih fragmenata od medjeda špiljara (*Ursus spelaeus*, *Höhlenbär*) iz iste pećine. Osim slika sve ostale predmete ustupilo je za ovu kolekciju ravnateljstvo geološko-paleontološkog odjela Nar. Muzeja u Zagrebu.

Jednu od najvećih atrakcija dobio je drugi odjeljak, a s njim i čitava planinarska izložba sa kolekcijom biljnih eksikata, što ju je izložio Botaničko-fiziologinski zavod kr. sveučilišta u Zagrebu. Kolekcija je zapremala čitav jedan zid prostorije u 8 okvira pod staklom, a predstavljala je osebujnu floru planina Čabulje i Čvrsnice u Hercegovini (priredio dr. K. Bošnjak), Ličke Plješivice (prir. dr. I. Horvat), Velebita i Kamničkih Alpa (prir. Bot. zavod) te napokon ugroženo bilje okoline Zagreba (prir. dr. I. Pevalek), do kojega je bio izvješen i štampani naputak o zaštiti bilja u zagrebačkoj okolini.

Nekako u sredini zida vidljivo se isticala bjelušasta, dlakava i žutocvjeta *Centaurea lungensis*, zastupana u dvije odlike (Padelini i Baumgartneri), endemična na Dugom Otoku i Kornatima, gdje raste na strmim i okomitim stijenama uz more. Svoje ime »lungensis« dobila je po Dugom Otoku (Isola lunga). Par ovome izlošku nalazio se u sredini prostorije, gdje je pod velikim stakлом, a na gomili kamenja počivao čitav busen iste Centaureje, od prilike onako, kako ona raste u prirodi (prir. dr. I. Pevalek).

Još je na zidu uokviren visio napadno velik cvjet runolista, ljubimice biljke naših planinara, nadjen u kolovozu o. g. na Goloj Plješivici od člana podružnice u Gospiću, koji je svoje ime sakrio za početnim slovima Z. R. Gola Plješivica je po ovom izlošku novo stanište ove prekrasne alpinke. Nje imade jošte u Velebitu na Zavižanu i Crnogcu, u Gorskem Kotaru na Risnjaku te Bijelim i Samarskim Stijenama.

Dragocjena kolekcija bilja, što ju je izložio Botanički zavod, sadržava listom same specijalitete naših planina, a s tim važnu gradju gledom na probleme biljine geografije. Imade tuij endemičkih vrsta, t. j. takovih, koje dolaze samo u našoj domovini, imade i relikta iz pradavne dobe (tipova iz tercijara, iz dobe oledbe), čije srođnike moramo danas tražiti u dalekim zemljama. Da navedem samo nekoliko primjera: *Degenia velebitica* raste samo na Velebitu, a njeni daleki srođnici u Sjevernoj Americi; *Sibiraea croatica* raste na Velebitu kod Velinca nad Karllobagom i na Čabulji u Hercegovini i nigdje drugdje. Najbliže njene srođnike nalazimo samo u Altaju; *Carex firma* raste samo u Alpama, ali i na Ličkoj Plješivici; *Spirea cana* raste samo na Plitvicama, Ličkoj Plješivici i bosanskim planinama; *Oxytropis prenja* raste samo na Prenj-planini; *Dryas octopetala* dolazi u Alpama uz rub ledenjaka (glečera) i u Velebitu, na tri mesta, dokaz, da je Velebit nekad bio zaledjen; *Lonicera reticulata* dolazi samo na Ličkoj Plješivici i Velebitu te Japanu i nigdje drugdje; *Potentilla apennina* dolazi na Apeninskom poluotoku te Čabulji i Čvrsnici, pretstavljajući tako vezu sa Apeninima; *Lathyrus alpestris* dolazi kod nas samo na Ličkoj Plješivici, a najbliži srođnici u Sibiriji i t. d. (po dru. I. Horvatu).

Znatan broj ovih biljnih specijaliteta posve je lokaliziran i nosi časni pridjevak po našim pokrajinama i planinama: *Sibiraea croatica*, *Aubrietia croatica*, *Arabis croatica*, *Polygala croatica*, *Calamintha croatica*, *Edraianthus croaticus*, *Trifolium dalmaticum*, *Oxytropis Prenja* (po Prenj-planini), *Anthyllis velebitica*, *Alchemilla velebitica*, *Cerastium dinaricum*, *Oxytropis dinarica* i t. d.

Doista ovom nada sve ukusno opremljenom i vješto prepariranim zbirkom planinske flore podao je Botanički zavod (pročelnik prof. dr. V. Vouk) rijetki čar ovom odjeljku naše izložbe.

Šteta, što jošte nije pridošao i zoološki odjel Narodnoga Muzeja sa preparatima planinskih životinja, medju kojima imade takodjer rijetkih i endemičkih vrsta, jer bi onda slika prirode naših planina bila potpunija. I medju planinskim životinjama imade naime dosta vrsta, koje su prozvane po našim pokrajinama i planinama ili po domaćim prirodnjacima, koji su ih pronašli. Radi lovačke izložbe, koja je istodobno priredjena i na kojoj su bile zastupane neke veće planinske životinje (sisari i ptice), mogli su se dakako ovdje izložiti samo značajni i rijetki tipovi pla-

ninske faune iz ostalih životinjskih skupina. Poput biljnih specijaliteta lijepo bi bila izložbu ukrasila barem kolekcija životinjskih specijaliteta naše planinske faune.

Golem, idealan užitak pružala je posjetniku izložbe i agilna podružnica »Sljeme«, koja je izlošcima zapremala sav prostor trećega odjeljka. Na stolu narodnog stila, koji je bio prekriven stolnjakom u narodnom vezivu, ležala su izdanja podružnice (vodići po našim gorama i planinarski kalendarji od D. Jakšića, vodić Medvednica od B. Gušića i t. d.), dok je zidove zaokupljala čitava jedna galerija slika i diapositiva. Bilo je tu i zbirka naučnog značaja, kao zbirka kamenja D. Bođojevića, koja je prikazivala petrografski sastav raznih krajeva naše države, nadalje prekrasna zbirka leptira iz okolice Zagreba i Sljemena od Branimira Gušića i S. Valjavca. Ovamo su pristajali i neki drugi strukovni izlošci: Diagram posjeta vrhova, Diagram izleta u god. 1923.—1925., Shemski pregled naših planina od najniže Avale do najvišeg Triglava. Glavni izlagачi slika bili su V. Cvetišić, L. Janzon, D. Paulić i dr. R. Simonović.

Među diapozitivima Cvetišića ide prvenstvo Prodor Velike Paklenice, Risnjak u zimi i Ušće Velike Paklenice, dok se među njegovim slikama mene najviše dojimaju opet Velika Paklenica, Pastirski stan na Dolcima te Prevala Buljma. Pretežni broj Cvetišićevih slika obraduje motive iz Južnog Velebita te Gorskoga Kotara.

L. Janzon izložio je zbirku fotografija iz Slovenskih Alpa, Velebita, Kleka i Medvednice.

Dr. R. Simonović je i ovdje nastupio kolektivno rasporedanim serijama, koje prikazuju Primorje ispod Velebita, Bukovinu u borbi sa vjetrom i snijegom, Vrhove, Seljačke kuće u Banovini, Kukove samce, Čobanske stanove, Zapadne Dinarce sa Velebita (Ličane) te Tipove iz Banije i iz okoline Topusko.

D. Paulić, ovaj nenatkriljivi fotograf-umjetnik »štimunga« i slikar snježnih poljana i srebrnih slapova, izložio je veliku zbirku tehnički savršeno dotjeranih slika, koje iznose pretežno motive sa Plitvičkim Jezera i Slovenskih Alpa (Kamničke Alpe, Bajte, Velika Planina, Rožica, Stol u Karavankama), ali ima od njega jošte slika, koje prikazuju Boku Kotorsku, Klek, Medvednicu i Samoborske gore. Niegovi zimski »štimungi« iz prirode, zatrpane snijegom, upravo su superlativ fotografskog plastičnog umjeća i profinjenog individualnog traženja motiva, koji nas na juriš osvajaju, ostavljajući u nama za sobom duboke i trajne dojmove. Posve je neobična i veličajna slika »Magle na kamničkom sedlu«. Kod većine fotografa podružnice »Sljeme« opaža se velik interes za snimanje motiva iz Alpa.

U odjeljku ove podružnice mogla se je vidjeti i ukusno složena zbirka runologa iz Friedmana iz naših i Slovenskih planina.

★

Uz put moram da se barem s neko iko redaka sjetim i naše braće planinara iz Bosne i Hercegovine, koji su u jednom odjeljku na osam izložili oko 80 slika i 2 akvarela. Motivi su uzeti ponajviše iz planina Bjelašnice, Prenja, Treskavice i Hranisave. Izlagaci su bili društva: »Prijatelj prirode«, »Planinari«, »Kosmos« i »Romanija«. U ovoj mnogobrojnoj i lijepoj zbirci slika iz bosanskih i hercegovačkih krajeva, isticale su se naročito oštrom plastikom i tehničkom doteranošću slike: Cvitanje sa Neretvom (»Romanija«); Sa istočne pruge (»Kosmos«) te Hranisava sa Prevora (»Romanija«).

★

Ova moja ocjena druge naše izložbe ne bi bila potpuna, da se na koncu ne sjetim dvojice prezaslužnih i uvaženih planinara, g. dra I. Krajača, bivšeg predsjednika HPD, sada Ministra Trgovine i Industrije, te g. J. Pasarića, potpredsjednika Društva, sada podsekretara u Ministarstvu Prosvete, čija je glavna zasluga, što se je HPD zadnjih godina razvilo do tako velike i moćne kulturne organizacije i što je turistika, preporodena i preobražena modernim duhom, uzela tako golem zamah u širim slojevima naroda.

Treba napokon da spomenem i one agilne planinare, koji su se najviše brinuli oko uspjeha same izložbe i koji su najveći dio pripravnog posla sami posvrašivali, a to su u prvom redu gg. M. Bothe, potpredsjednik središnjice HPD i pročelnik odbora za priredjivanje izložbe, zatim D. Müller, te V. Cvetišić, predsjednik podružnice »Sljeme« u Zagrebu.

Nema i ne može biti sumnje, da je ova druga izložba HPD pored odlične reprezentativne uloge, koju je imala u općoj športskoj izložbi, izvršila i veliku propagandističku zadaću. Prekrasnim slikama svojih bogatih foto-kolekcija, ona je privlačila hiljadu znaličnih posmatrača, uznoсеći svojim načinom neslućene prirodne ljepote naše domovine i budeći ljubav prema rodjenoj grudi. Ja sam duboko uvjeren, da ne će izostati plodovi našega rada. Izložba će nam privesti novih pobornika planinarske ideje, proširiti jošte većma naše redove u narodu. A to je i bila glavna svrha njezine kulturne misije i uloge u sklopu opće športske izložbe.

Monte Rosa.

Dr. I. Krajač.

Jastrebarsko.

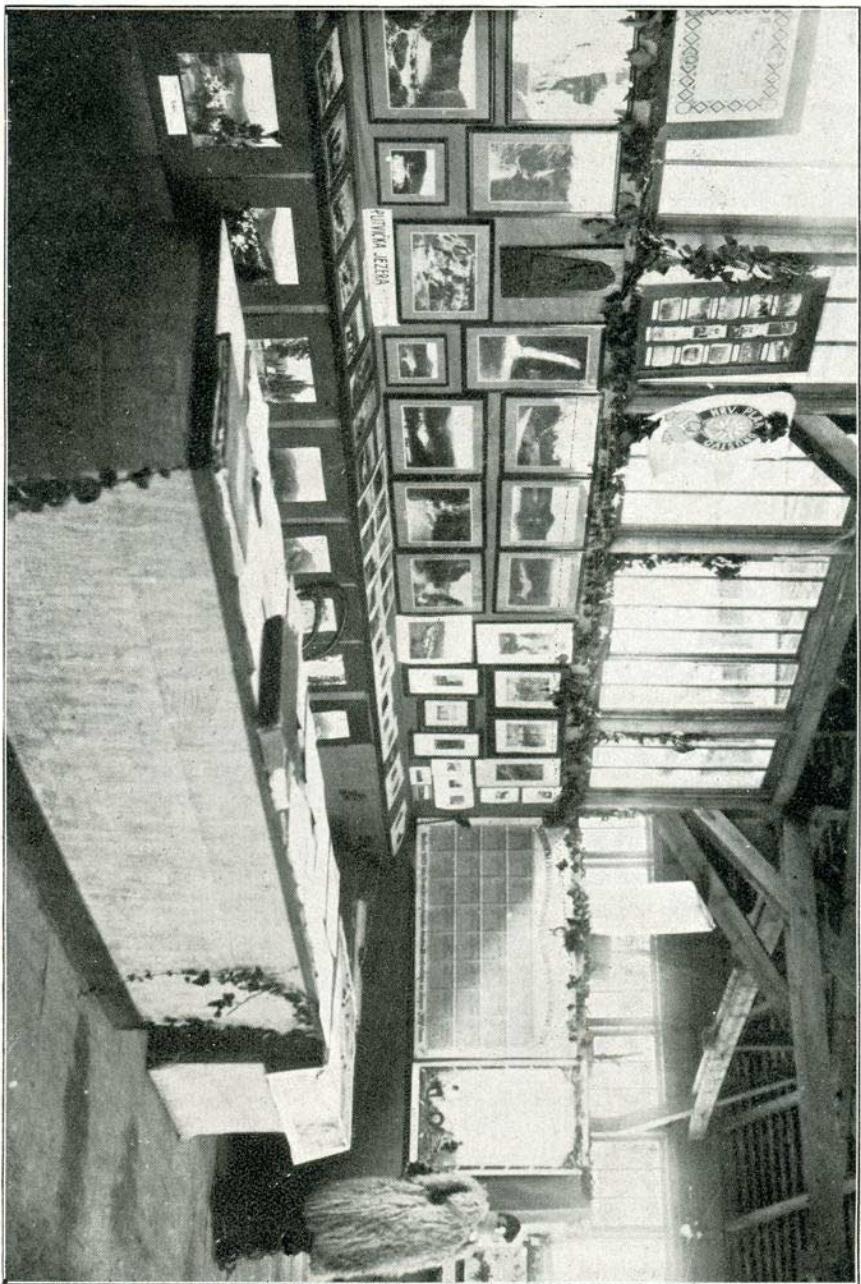
X. Silaz o dolinu.

Oko 7 u jutro dne 9. VIII. 1924. uprtili smo torbe i počeli se sa Col d' Olen-a spuštati na zapadnu stranu. Najprije golim kamenitim terenom, a zatim smo došli u veliku uvalu gdje je bilo vode a gdje je talijanska vojska za vrijeme rata imala svoja velika uporišta sudeći po mnogim — sada praznim — zgradama i napravama. Nešto niže smo prošli mimo seljačkih kuća i zemlje, koja se obradjuje. Tu je uz put jedan izvor, kojega su talijanski planinari hvalili kao osobit i ljekovit, mislim, da ga zovu imenom talijanskog glasovitog planinara: Quintino Sella izvor. Tu smo prešli pjeskovitim putem na jedan obronak, kojim smo se spuštali u dubinu prema Lys-dolini, kojom teče rječica Lys, što izlazi iz istoimenog ledenjaka. Inače se ta dolina zove po glavnom mjestu: i dolina Gressoney.

Prije nego li smo uhvatili dolinsko tlo, prošli smo kroz seoce Orsia, a zatim smo se nešto prije podneva spustili dolinom Lysa u Gresoney-la-Trinité, njemački Oberteil 1627 m. sa domaćim njemačkim pučanstvom. To je odlično talijansko ljetovalište za publiku iz Turina. Dolina Lys je tu široka sa ravnim dolinskim tlom, koje protječe široka bijelo-mutna naga Lys. Dolina je zatvorena sa obje strane visokim strmim planinama, u zaledju sa krasnim vidikom na bijeli sniježni plašt, kojim se obavila Monte Rosa, odnosno Lyskamm. Već na silasku od sela Orsia sastajali smo mnogo ljetovalištnih gosti, mnogi su ležali na travi i plandovali, a mnogo je slikara u zakucima slikalo, bilo ledene planine u zaledju doline, bilo stijene ili motive kuća. Tu smo se odmorili i jeli, a zatim smo pošli na glavni trg tražiti autobus poštanski, koji je za $\frac{3}{4}$ sata imao ići u Pont Sant Martin u Aosta dolini, gdje Lys dolina izlazi u Aostu dolinu, a gdje počinje željeznica.

Na trgu našli smo na jednoj fasadi poprsja glasovitih i zasluznih talijanskih alpinista, koji su radili u području Monte Rose i Gressoney-a. U groblju naidjemosmo na grob jednog talijanskog časnika, kojemu su njegovi drugovi spomenik postavili. Taj je časnik — kako napis kaže — u junačkom mladenačkom poletu htio postaviti svoju nogu na vrh Monte Rose, pa je njega i njegove drugove uhvatila noć na plateau-u hrpta planine i nova zora, kada je svanula a mlado sunce, kada je granulo nije ga više naložilo medju živima, — nije mogao odoliti zimi i noću se je bio smrznuo. To je očito bilo još, dok nije bilo kolibe na vrhu.

Sjeli smo u talijanski poštanski autobus i krenusmo niz Lys-dolinu. Dolina je vrlo lijepa i interesantna. Drugo mjesto Gresoney St. Jean, prvorazredno ljetovalište, 1385 m, je glavno mjesto doline sa privatnim vilama, napose Castello Savoia, ljetovalištem talijanske kraljice udove Margerite. Mjesto je puno novih hotela, gdje borave otmjeni ljetnji gosti raznih narodnosti. Dolina se iza toga suzuje,

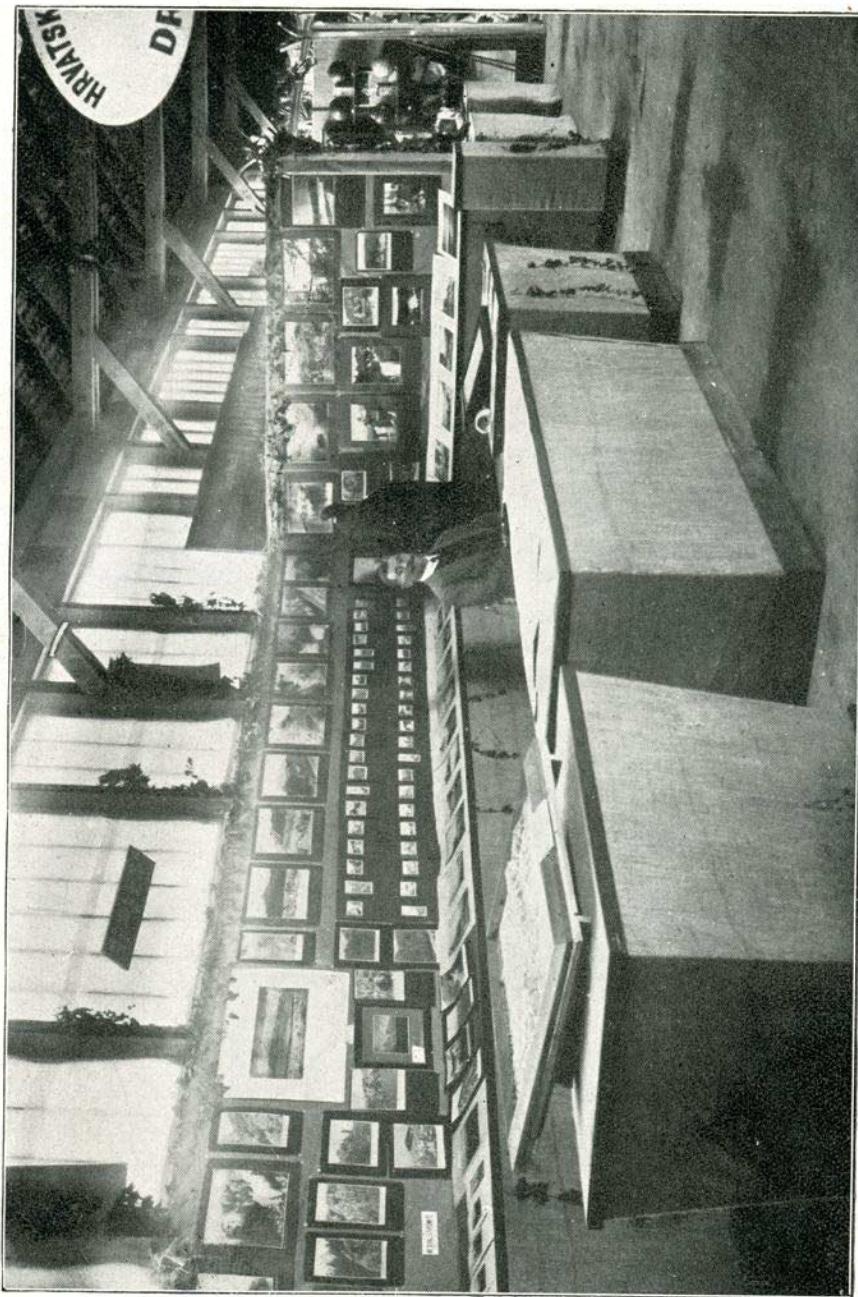

DRUGA IZLOŽBA HPD.

POGLEĐ NA LIJEVU STRANU GLAVNE DVORANE.

POGLEĐ NA DESNU STRANU GLAVNE DVORANE.

DRUGA IZLOŽBA HPD.

često vodi cesta nad okomitom stijenom, ispod koje se u dubini od 100 i više metara bjesomučno ruši i pjeni Lys tako, da je strašno iz autobusa pogledati u ponor ispod sebe. Cesta se gorska vijuga, okreće, vodi preko mostova itd. Šofer je očito neobičan vještak, kad nas je sigurno izveo nad tolikim provalijama, pogibeljnim okretima i mostovima. Svakomu, kojiz tu dolinu sadje automobilom ostaviti će ta vožnja trajnu uspomenu. Nakon 34 km vožnje sašli smo u Pont Sant Martin u Aosta dolini.

Mjesto nosi ime od starog rimskog mosta, od 100-te god. prije naše ere, koji i danas postoji.

Odatle smo se željeznicom povratili opet u Milan.

Cijela partija bila je vrlo zanimiva i lijepa, a ne može se reći, da je bila u većem stepenu teška, naporna ili pogibeljna. Tome mnogo doprinašaju opisana uporišta i sunce s juga, s koje smo se strane mi u glavnom uspinjali.

Prvi planinarski dan na Plitvičkim Jezerima.

Na konferenciji delegata svih planinarskih društava, održanoj u lipnju o. g. u Zagrebu jednodušno je zaključeno, da se u rujnu svake godine, prigodom zasjedanja planinarskog saveza, imade prirediti planinarski dan kao sastanak članova planinarskih društava u svrhu zbliženja i upoznavanja. Kako je prvi kongres ove godine trebao zasjediti u Zagrebu, to je povjeren Hrvatskom planinarskom društvu, da tom prilikom priredi izlet i planinarski dan na našim divnim Plitvičkim Jezerima. I ako je zbog nesvršenog posla kongres odgodjen na kasnije, održao se ipak zakazani planinarski dan na Plitvicama, koji je dobro uspio i donio važne rezultate za naše planinarstvo.

U subotu dne 5. rujna stizavali su planinari odasvud u Zagreb, te su se zajedno sa članovima Hrvatskog planinarskog društva večernjim posebnim vlakom odvezli na Jezera. Većina ih je pošla, nakon dolaska u Rudopolje, pješačkim putem, dok se jedan dio automobilima i kolima iz Vrhovina odvezao do Jezera. Članovi središnjice HPD iskitili su hotel na Plitvičkim Jezerima zastavama i zelenilom, te su pojedine grupe, kako su stizavale, pozdravljeane gruvanjem mužara. Mnogi su već usput dolazeći razgledali jedan dio Jezera, pa ih je već taj letimični pogled oduševio i iznenadio. Nakon što su svi u hotelu brigom i susretljivošću hotelske uprave, našli udobne stanove, skupilo se preko 150 planinara i planinarki na zajednički objed. Izvanredan utisak učinio je pogled na dvoranu punu odličnih planinara sa svih strana naše države. Bili su to članovi hrvatskog, slovenskog i srpskog planinarskog društva, planinarskog društva »Fruška gora« iz Novog Sada, te bosansko-hercegovačkih planinarskih društava.

Za vrijeme objeda pozdravio je tajnik Hrvatskog planinarskog društva dr. Z. Prebeg kao domaćina prisutna planinarska društva, članove središnjice HPD i zastupnih njegovih podružnica u Bjelovaru, Čakovcu, Krapini, Senju, Sinju, Sušaku i Zagrebu, istaknuvši kako je zajednički planinarski osjećaj i ljubav za prirodom sakupio u svom krasnom kutiću Hrvatske tako lijepi broj planinara. Ističe, kako će ovakovi planinarski dani poslužiti medjusobnoj uzajamnosti i upoznavanju naše lijepe domovine. Naročito ovaj prvi planinarski dan imat će veliku zadaću, da dovrši predradnje za osnutak planinarskog saveza, a rezultat toga rada pokazat će se u najkraće vrijeme. Zahvaljuje svima na velikom interesu za ovu prvu planinarsku zajedničku priredbu i moli goste da domaćinstvo Hrvatskog planinarskog društva prime onako iskreto, kako ga ono i daje.

Tajnik »Društva za poljepšavanje i uredjenje Plitvičkih Jezera« dr. Eisenhut pozdravlja u ime svoga društva sakupljene planinare i veseli se, da su svoj sastanak upriličili baš u ovom prirodnom parku, žečeći svima ugodan boravak u predjelu, komu njegovo društvo kroz decenija posvećuje svoj rad i pažnju.

U ime Srpskog planinarskog društva podpredsjednik g. prof. Nedeljković lijepim riječima zahvaljuje na pozdravu domaćina i spominje, kako su se planinari i prije sastajali, da upoznaju lijepe krajeve naše kraljevine, pa evo i ovaj put su se sastali, da izvrše veliku zadaću, da se na ovim krasnim Plitvičkim Jezeima sporazume o savezu, za koji je i Srpsko planinarsko društvo radom doprinijelo svoj dio. Planinari kao ljudi prirode treba da ostave sve predrasude i da goje plemenite osjećaje idući lijepim krajevima, šumama i planinama.

Za Slovensko planinarsko društvo pozdravlja ovaj planinarski zbor g. Rožman kao zastupnik predsjednika SPD dra. Tominšeka.

Zanosnim riječima govori Slovenac dr. Oblak. Veli, da je prošao mnogo svijeta i da je svim našim prirodnim ljepotama našao premcu, ali Plitvičkim Jezerima nigrdje. Prošao je Versailles, to čudo ljepote, ali Plitvička Jezera su Versailles prirodne ljepote, pa da je veliki slovenski pjesnik Prešeren vidio Jezera, ne bi onako zanosno pjevao o Bledskom Jezeru, već o ovom rajsakom kutu. Čestita Hrvatima na tome prirodnom blagu, tim više, što leži ovako zaštićeno, daleko od granica, pa smo svi sigurni, da ga pohlepna ruka tudjinca, koja je već mnoge krasne krajeve hrvatskog i slovenskog naroda otrola, ne će nikada doseći.

U ime »Fruške gore« pozdravlja tajnik g. Gračanin planinare i ističe da bi i Branko Radičević, koji je opjevao Frušku goru spjevao sigurno prije zanosnu pjesmu Plitvičkim Jezerima, da je poznavao ove ljepote.

Prof. Radovinović pozdravlja u ime bosansko-hercegovačkih društava sastanak, te ističe potrebu, da svadje djeluje po jednojako planinarsko društvo.

Nakon što je član HPD središnjice g. Papo još nekoliko lijepih riječi spomenuo, razišli su se izletnici, da poslije podne pod vodstvom članova Središnjice razgledaju tačnije Plitvička Jezera.

Na večer je pročitan dopis Ministra Trgovine i Industrije dra. Krajača, kojim žali, da se zbog službenog posla nije mogao odazvati pozivu na planinarski dan. Na predlog tajnika HPD odaslan je g. ministru, kao vrhovnom šefu odsjeka za unapredjenje turizma, pozdravni brzopis. Ujedno je stopečen i brzopisni pozdrav »Dinare«, podpredsjednika HPD središnjice g. Bothea, predsjednika podružnice u Gospicu g. Gojtana te Nestora slovenskih planinara župnika Aljaža.

Medutim je prije i poslije večere zasjedala konferencija delegata planinarskih društava u svrhu osnutka saveza. Zastupani su: Slovensko planinsko društvo po gg. Hrovatinu i Rozmanu; Srpsko planinsko društvo po gg. dr. Nedeljkoviću i prof. Radovinoviću; Hrvatsko planinarsko društvo po dru. Z. Prebegu; »Fruška gora« po g. Gračaninu; bosansko-hercegovačka planinarska društva po prof. Radovinoviću. Na predlog g. prof. dra. Nedeljkovića predsjedao je konferenciji tajnik HPD dr. Z. Prebeg. Tokom rasprave postignuta je potpuno jednodušnost, izradjena konačna pravila i osnovan »Savez planinarskih društava u kraljevini Srbija, Hrvata i Slovenaca«, te je time na Plitvičkim Jezerima dovršen dugogodišnji rad na zajedničkom planinarskom polju. Dao Bog da bude lijep i skladan kao što je priroda, koja ga je okrunila! Savezna pravila poslat će se oblasti na odobrenje, a nakon toga sazvat će se kongres u Zagrebu, gdje će prve godine biti i sjedište saveza.

Drugi dan, dne 7. rujna nastavili su gosti s razgledanjem Jezera i Šipilja, pravili su omanje šetnje i vožnje na čamcima, pa ako vrijeme i nije bilo stalno, ipak je toliko poslužilo, da se program održi i da gosti temeljito pregledaju gornja i donja jezera sve do Korane.

Ovi dani ostat će u trajnoj uspomeni našega planinarstva, postati će temelj suradnje hrvatskih, srpskih i slovenskih planinara, iz njih će niknuti pokret, koji će blagotvorno djelovati na planinarski život u našoj državi gradeći i podižući samo ono, što je u istinu dobro i potrebno za razvitak i napredak našega planinarstva.

Društvene vijesti.

Konstituiranje upravnoga odbora HPD sre-predajuju lijepe osjećaje čovjeka. To naročito dišnjice u Zagrebu. Na odborskoj sjednici od 1. srpnja o. g. konstituirao se novoizabrani odbor vierna družica u prirodi, jača im volju i razovako: Predsjednik: Dr. I. Krajač. Potpredsjednici: Josip Pasarić i Mirko Bothe. Tajnik: Dr. Zlatko Prebeg. Blagajnik Bela Berger. Odbornici: Vid Balenović, Slavko Hitzthaler, Dr. Filip Jurčić, Ervin Köröskenyi, Dragutin Müller, Vjekoslav Ncvotni, Josip Paravić, August pl. Pisačić, Dr. Josip Poljak, Franjo Saletto, Stjepan Szavits Nossan i Stjepan Uršić. Zamjenici odbornika: Pavao Hamel i Stjepan Planić. Pročelnik izletničkog pododbora: Ervin Köröskenyi. Pročelnik zbora vodja: Josip Paravić. Pročelnik putne i nabavne blagajne: Ervin Köröskenyi. Pročelnik pododbora za markacije: Slavko Hitzthaler. Pročelnik gradjevnog pododbora: August pl. Pisačić. Pročelnik pododbora za gradnju Hrvatskog planinarskog doma i muzeja: Dr. Zlatko Prebeg. Pročelnik odbora za izložbu: Mirko Bothe. Ostali podobori će se naknadno konstituirati.

Osnutak foto-sekcije HPD-a središnjice u Zagrebu. Prvi sastanak ove sekcije obdržavan je u ponedjeljak, dne 14. rujna t. g. u 8 sati na večer u restauraciji Kasina u Tuškancu, te je — sudeći po samome odzivu — život i razvitak ove sekcije potpuno osiguran, jer se je već na ovom prvom sastanku pokazalo, od kolike je potrebe ova sekcija i sa koliko ljubavi i razumijevanja shvaćaju članovi ovu potrebu. Nakon kratkog pozdrava sazivača ovog sastanka g. Ervina Köröskenyia, poznatog pionira na polju planinarstva i foto-športa, te nakon medjusobnog upoznavanja članova, razvila se neprisiljena i stvarna debata o potrebama ove sekcije, te je ujedno i izabran upravni odbor, u koji su birani: pročelnik Ervin Köröskenyi; zamjenik pročelnika i ujedno fomeštar Zvonimir Zobundija; tajnik Josip Vučak; blagajnik Manoilo Behrman; ekonom Ivo Jeušnik; odbornici: Čiril Bronić, Ljudevit Griesbach i Milan Radej. Osnutkom ove sekcije ispunjena je davna želja mnogih naših planinara, koji sami shvaćaju, da se planinarstvo fotografijom popunjuje, što se je i u sadanjoj športskoj izložbi jasno pokazalo, pa da bi ova sekcija čim uspješnije mogla djelovati i okupiti oko sebe što veći broj planinara, pozivaju se ovime svи članovi HPD-a, da se u ovu foto-sekciju upišu. Upisi i informacije u društvenim prostorijama središnjice HPD-a, svaki dan od 5—8 sati na večer (Ilica 37, dvorište).

Glazbena sekcija središnjice HPD. Pjesma i glazba usavršuju svaki društveni razvitak i una-

da dišnjice razvije što veći glazbeni smisao i da skladna pjesma može planinare razveseljivati na izletima i društvenim sastancima, potaknut je po mnogim članovima osnutak glazbene sekcije u krilu središnjice HPD-a, gdje će se gojiti zborno pjevanje i instrumentalna glazba (tambure, mandoline, gitare, violine i ostala drvena i limena glazbala). Prvi sastanak te sekcije održao se u ponedjeljak dne 28. rujna u 8 sati na večer u poslovnicu središnjice HPD, Ilica 37, dvorište lijevo, na koji su došli članovi, koji su vještigranjem kojega instrumenta ili koji žele u zboru pjevati. Naročito je bilo na tom sastanku govora o priredbi sekcije za skorašnju proslavu na Sljemu prigodom otvorenja planinarske kuće.

Dva izleta na Velebit i proslava tisućgodišnjice. Hrvatsko planinarsko društvo podružnica »Visočica« u Gospiću priredila je: 1. Izlet na Visočicu (1.619 m) na dan 27. rujna o. g. 2. Izlet sa proslavom tisućgodišnjice hrvatskoga kraljevstva i posvetom spomenploče do vlastitoga planinarskog doma u Dulibi, koji je društvu poklonio predsjednik g. Gojtan, a odavle na Crnopac (1.404 m) i na Tremzinu (1.175 m) te na grob opjevanoga ličkog junaka Ilije Smiljanica podno Tremzine, i to na dan 4. listopada o. g. Polazak je uslijedio iz Gospića jutarnjim vlakom u 8.10 sati, a povratak istoga dana sa stanice Cerovac, 1 i pol km udaljene od planinarskog doma, u 19.30 sati. Ovaj dosada gotovo potpuno nepoznati kraj Velebita obiluje neobičnim prirodnim krasotama, u koje se ubraja najveća novopravljena špilja na svijetu (od kojih 20 km), nazvana Turkaljeva špilja, 2 km udaljena od spomenutog našeg plan. doma. Ona obiluje različnim rudama, za koje su se sada zainteresovali belgijski i francuski kapitali, a obiluje i neprohodnim šumama, u kojima žive orlovi, jastrebi, lisice, kune i srne.

Proslava 1000-godišnjice hrvatskoga kraljevstva izletom u Dalmaciju. Hrvatski planinari proslavili su 7., 8. i 9. kolovoza izletom u Dalmaciju 1000-godišnjicu hrvatskoga kraljevstva. Odlazak je uslijedio iz Zagreba u četvrtak 6. kolovoza brzovlakom u 18.50. U petak 7. kolovoza stigli su planinari u Knin, odakle su se uspeli na Dinaru (1.831 m). Isti dan povratili su se u Knin i krenuli večernjim vlakom u Split. Pojedine grupe, koje nisu htjele na Dinaru, zaputile su se vlakom izravno u Split, gdje su razgledale grad,

Jadransku izložbu, Solinske ruševine i t. d. ili do Šibenika na slapove Krke. I ova manifestacija hrvatskog planinarstva u općem kulturnom i historijskom narodnom slavlju ispala je dostojno.

Nove markacije puteva. Hrvatsko planinarsko društvo podružnica »Zrin« u Petrinji označila je slijedeće putove iz mjesta Hrastovice: a) na Sv. Duh (278 m) i vrh Cepeliša (415 m); b) Pecko jezero (379 m); c) Klimac grad (stara turska utvrda); d) Vražji Skok slap od 6 m. HPD središnjica popravila je oznake na putu od planinarske kuće na Sljemenu do Stubičkih Toplica i označila novi put u Stubičke Toplice sa gračanske ceste preko gradske kuće na Rebru, pilane na sljemenskoj cesti, izvora Mrzljaka, Rauchove lugarnice i Fröhlichovih vila. Put je osobito lijep najkraća veza sa Stubičkim Toplicama. Put je označen pod vodstvom člana g. Juraka.

Planinarska veselica na Sljemenu. 2. kolovoza o. g. održala se na Sljemenu »gliha« sljemenske kuće, kojoj je prisustvovalo oko 1000 osoba. Kuća je bila sva u cvijeću. Naše neumorne planinarke donijele su cvijeća iz Zagreba, da što lijepše okite planinarsku kuću. S krova vijale su se duge, nove, vrlo lijepе hrvatske zastave, a malim se barjacima nije znalo broja. Oko podne iz jednog prozora prvog sprata kuće održao je prof. Balenović u ime HPD središnjice lijep govor, u kojem je pozdravio prisutne planinare i planinarke te delegate i članove podružnica i bratskih društava, koji su bili došli, da zajedno sa članovima Središnjice proslave »glihu« naše planinarske kuće. Govorio je takodjer o značenju ovoga dana u povijesti našeg planinarstva, nadalje o zaslugama g. prof. Novotnija, koji je,

premda u 80. godini, u tjednu po više puta nadzirao gradnju, i g. nadsavjetnika Pisačića, po čijim se uputama i planovima izvodi gradnja. Prisutni su burnim pljeskom i dugotrajnim klicanjem popratili zanosan govor prof. Balenovića i pozdravili revne planinare gg. Novotnija i Pisačića, a po tom otpjevali himnu »Lijepa naša domovina«. Poslije svećane proslave »glihe« razvila se uz glazbu, luku sreće, kolo, seljančicu i pjesmu planinarska veselica, koja je potrajala sve do sumraka. Planinari su, praćeni glazbom, oko 10 sati u noći stigli u grad.

Društveni izleti. HPD središnjica u Zagrebu i njene podružnice priredili su u ljetnoj sezoni slijedeći niz izleta: HPD središnjica dne 19. srpnja izlet Jastrebarsko — Plješivica — Okić — Samobor; dne 26. srpnja zajednički izlet na Stari Lobor grad na Ivančici; dne 7., 8. i 9. kolovoza višednevni izlet na Dinaru i u Split; dne 23. kolovoza na Liscu u Sloveniji; dne 30. kolovoza u Stubičke Toplice preko Medvednice; dne 6. i 7. rujna planinarski dan na Plitvičkim Jezerima; dne 13. rujna na Brezovicu kod Krapine; dne 20. rujna na Japetić; dne 27. rujna u Stojdragu; podružnica »Ivančica« u Ivanecu dne 19. srpnja Ivanec — Kamenica — Ravnagora — Trakošćan — Ivanec; dne 26. srpnja Ivanec — Stari Lobor, preko gore natrag u Ivanec; dne 2. kolovoza Ivanec — Oštac — Ivanec; dne 9. kolovoza Ivanec — Babinska Glavica — Stari Belec, natrag preko sedla Ivančice; dne 15. kolovoza Ivančica: podružnica »Japetić« u Samoboru dne 19. srpnja Plješivica — Rudarska Draga — Samobor; podružnica »Visočica« u Gospicu dne 27. rujna izlet na Visočicu.

Planinarske vijesti.

Touring-Klub i planinarska društva.

Na poziv odsjeka za saobraćaj putnika i turista (kojemu je načelnik g. dr. Žižek) u ministarstvu trgovine i industrije održana je 27. i 28. travnja o. g. u dvorani Jugoslavenske banke u Beogradu konferencija, u kojoj su sudjelovali uz predstavnike spomenutog ministarskog odsjeka izaslanici »Društva za promet stranaca« u Zagrebu, Splitu i Sarajevu, Zvezze za turski promet u Sloveniji, Saveza kupališta na gornjem Jadranu, Saveza gostioničara u Beogradu; nadalje delegati HPD u Zagrebu, SPD u Ljubljani, SRPD u Beogradu, Prijatelja prirode u Sarajevu i drugih

mjesnih organizacija za promet stranaca. Na toj je konferenciji g. dr. Žižek u kratko razložio potrebu osnutka središnjice za sve organizacije u našoj državi koje se bave prometom stranaca i turistikom i kao najzgodnije rješenje predložio osnutak »Jugoslavenskog Touring-Kluba«, koji bi imao sjedište u Beogradu i zastupao kao središnjica sve te organizacije prama vlastima i inostranstvu. Taj je predlog nakon rasprave i redakcije pravila u načelu prihvaćen, pa su pravila odaslane ministarstvu unutarnjih poslova na odobrenje. U raspravi o tim pravilima sudjelovao je i izaslanik HPD središnjice u Zagrebu i uz ostale iznio ove primjetbe:

1. Poželjan je osnutak J. T. K., da po uzoru drugih naprednih država bude predstavnik turizma u užem smislu, ali nije podesan u tom smislu, da bude središnjica, ne samo svih raznolikih organizacija za promet stranaca, nego i planinarskih društava, jer bi bio preopterećen vrlo različitim poslovima na polju turizma, automobilizma, športa, kupališta, hotelijerstva, planinarstva i t. d., pa ne bi mogao svladavati sav taj posao zbog pomanjkanja stručnih sila, koje bi imale poslovanje tako razgranjene organizacije voditi.

2. J. T. K. zamišlja se kao društvo favorizano od države, koje bi jedino uživalo različne pogodnosti, a sva dosadašnja planinarska društva kao i organizacije športa i prometa stranaca morale bi, ako hoće i dalje uživati pogodnosti (na pr. planinarska društva 50 posto popusta na državnim željeznicama), sa svim svojim članovima pristupiti kao sekcija J. T. K. i od svakoga svog člana povrh članarine ubirati još poseban prinos (10 Din.) za taj središnji klub.

3. Time bi nastalo nepotrebno novo oporezovanje društvenih članova, a ujedno bi se znatno stegnula autonomija pojedinih planinarskih društava, što se jasno očituje i u onom članu pravila, koji određuje, da uprava J. T. K. ima pravo »utvrditi pravilnikom organizaciju i djelokrug sekcija i povjereništva«.

4. Nadalje je delegat HPD-a izložio mišljenje, da ako se već neka središnjica osniva, da bi ta imala biti jedino izvršni organ društava koja se bave turistikom, planinarstvom i prometom stranaca t. j. mandatar tih društava naprama državnoj vlasti, koji se imade brinuti za isposlovanje što većih pogodnosti države naprama tih društava, kao što je svagdje u svijetu, a ne da taj centralni organ trgne samo na sebe sve one pogodnosti, koje su prema svrsi pojedinih društava najrazličitije, a o kojima je državna vlast svake moderne države dužna i te kako voditi računa.

5. Konačno je delegat HPD središnjice predložio, da se predloženi nacrt pravila prije prihvata pošalje središnjim odborima planinarskih društava na pretres i mnjenja, a tek onda da se pristupi osnutku, jer se tu radi o važnoj stvari, za riješenje koje nisu dovoljne punomoći prisutnih izaslanika, nego je potrebit i pristanak središnjih društvenih odbora, koji su za svoje čine po društvenim pravilima odgovorni svojim glavnim skupštinama. No te primjedbe nisu uvažene s obrazloženjem, da bi se time ova stvar samo zategla, a pojedina mišljenja i izmjene mogu se unijeti kao promjena pravila na glavnoj skupštini, na kojoj će se J. T. K. konstituirati, dok se sada glavno o tom radi, da što prije dodje do osnutka

kluba. Na to su izaslanici (osim delegata HPD) potpisali pravila kao osnivači i predali ih ministarstvu na potvrdu.

Prihvaćeni nacrt pravila JTK takove je prirode, da nužno izaziva javnu diskusiju. Osnovna mu je pogreška, što ne pozna razlike između turizma u užem smislu i specijalnog alpinizma, pa hoće da ove dvije različne skupine športa strpa pod jednu kapu. Turizam u užem smislu, kojim se poglavito bave touring-klubovi, obuhvaća kretanje s pomoću vozila i njegovo njegovanje. Djelokrugu touring-klubova u Evropi pripadaju obično športovi dvokolica, automobila, nadalje vodenih, zračnih i zimskih športa, a samo sporedno i izuzetno bave se i pješačenjem. Touring-klubovi imaju izravne članove, a dijele se u mjesne sekcije, pa njeguju pojedine pomenute športove u vlastitim odjelima, a mogu im pripadati korporativno pojedini mjesni klubovi po vlastitom izboru, a ne prisilno. Nadalje touring-klubovi ne bave se zasluzivanjem novca, nego olakšavanjem i unapredijevanjem turizma s pomoću vozila.

Od njega se odvaja i posve nezavisno razvijanje alpinizam. Poznato je, da u evropskim državama postoje samostalni alpinski klubovi sa svojim športskim alpinističkim ciljevima i nezavisni od touring-klubova, osnovani i podržavani samo privatnom inicijativom i energijom uz blagohotnu potporu državne prometne politike.

Londonski »Alpine Club« prestao bi biti klaskom svoje struke onim časom, čim bi se utopio u engleskom svjetskom turizmu. U Francuskoj »Club Alpin Français nezavisan je od »Touring Club de France«, a isto tako u Švajcarskoj »Schweizer Alpen Club« je nezavisan od »Touring-Club Suisse«. Tako i »Club Alpino Italiano«, a tako je i u Njemačkoj. Samo tako mogu specijalni planinarski klubovi postizati svoju svrhu, jer se bave samo pješačenjem po planinama, kako su to i u nas dosad radila dva najjača planinarska društva: SPD u Ljubljani i HPD u Zagrebu.

Nacrt pravila JTK napušta ove principe, koji su doprinjeli procвату i razvoju turizma u Evropi, te znače kulturnu tradiciju i iskustvo. On postavlja nove principe, na kojima se hoće organizirati, a koji dosada nisu prokušani te prelaze posve okvir dosadanjih kulturnih touring-klubova.

1. Nacrt pravila JTK u čl. 6. određuje: »Savjeti za turizam (ovamo bez sumnje idu planinarska društva sa svim svojim podružnicama) fungiraju kao sekcije touring-kluba«, dok za pojedina mjesta i krajevna turistička udruženja (kao društva za poljepšavanje) dopušta, da mogu biti povjereništva touring-kluba« Time se taj nacrt postavlja na princip prisilnosti, a ne dobro-

voljnosti, dakle tutorstva nad gotovim savezima i velikim organizacijama, koje već kroz više decenija vode s uspjehom svoju specijalnu granu.

2. Nacrt u čl. 1. propisuje: Klub fungira kao predstavnik svih saveza i društava za unapređenje turizma prema vlastima i inostranstvu, a u čl. 3., gdje govori o sredstvima za postizavanje društvenog cilja, naročito ističe kao sredstvo: »posredovanje kod državnih vlasti u svima pitanjima turizma«. Time se taj klub postavlja sa možvanim posrednikom između državne vlasti i športskih klubova, koji se bave ma i u najširem smislu granama, koje imaju dodira sa turizmom, a ujedno nameće sebe predstavnikom športskih specijalnih organizacija pred inostranstvom.

3. Nacrt u čl. 1. ističe kao cilj kluba: »unapredjenje turizma u svim njegovim oblicima«, čime sebi prisvaja mogućnost, da istovremeno upravlja promet stranaca i putovanje, lječilišta, kupališta, automobilni promet, zračni i vodeni šport i cijelokupno planinarstvo.

4. Nacrt kluba ukida autonomiju turističkih saveza i društava time, što ih u čl. 6. podređuje klubu kao sekcije, kojima ima pravo »utvrditi pravilnikom — organizaciju i djelokrug«. On nadalje dira u imetak i dohotke postojećih društava, jer u čl. 4. traži, da se za svakog člana sekcije i povjereništva plaća godišnji prinos od Din. 10. On napokon hoće da monopolizira državnu moć i pogodnosti, koje državna prometna politika podaje prometu, jer u čl. 3. sebi prisvaja »posredovanje kod državnih vlasti u svima pitanjima turizma«.

5. Po nacrtu ima se klub baviti ne samo idealnim nastojanjem na polju turizma, nego i novčanim gospodarstvom, jer po čl. 3. ima da izdaje vodiče, prospkte, karte i dr., a po čl. 11. nabavlja i otudjuje nepokretnine (hotele, kupališta i dr.), daje ih u zakup i diže hipoteke od tih ne-pokretnih dobara.

Ovi su poslovi tako mnogostruki i međusobno nespojivi, a u većini su slučajeva posve ovisni o privatnoj inicijativi i uza to zahtijevaju posebnu stručnu spremu i toliko iskustva, da se ne mogu uspješno rukovoditi s jednog mesta i po istim načelima, prisilno i monopolizirano«. Takav bi postupak oteo sadržaj i dubinu turističkom pokretu i pretvorio takovo centralno tijelo u formalističku birokratku instituciju bez uspjeha i bez uticaja na život.

Princip prisilnosti organizacije i monopoliziranja u pogledu športskih djelovanja ruši sam pojam športa, za koji prema današnjem shvaćanju vrijedi definicija baruna Pierre de Coubertina, predsjednika »Internacionalnog Olimpskog Odbora«, koji označuje šport kao dobrovoljni i

običajni kult intenzivne mišićne vježbe, oslonjen na težnju za napretkom, koji može ići sve do rizika. Prema tomu čim se kuša čistom športu oduzeti karakter dobrovoljnosti i privatne inicijative, prestaje on polagano biti športom i gubi svoju životnu snagu. Poradi toga organiziranje samoga turizma može se ticati samo tehničke pripomoći, a ne smije dirati u autonomiju športa, ako ga ne će utući. Tako su shvatili stvar i evropski touring-klubovi.

Posve je pogriješno, kad se traži, da se koja velika uspješna sportska organizacija, kao na pr. planinarska, podvrgne tutorstvu trećih ljudi, koji taj sport poznaju možda samo iz čitanja, a nisu radili kroz decenije u njemu. Svaka kultura znači diferenciranost, i pojedinci mogu postići potpune uspjehe samo u pojedinim sportovima prema svojem odgoju, nagnuću i vježbi, a ne mogu jednakom dobro voditi i alpinizam i hoteljerstvo i lječilišta i zračni sport i t. d., niti mogu zastupati interes pojedinih specijalnih sportova pred oblašću bolje, nego što to mogu sami ti pojedini sportovi. Isto je tako posve kriva zamisao, da touring-klub zastupa pred inostranim planinarskim forumom specijalne planinarske interese i ciljeve, dok postoje u nas jaka planinarska društva, koja već imaju izravne potrebite veze sa inostranim planinarskim društvinama. Takav zahtjev predstavlja jedan nemogući pokušaj izvan teorije i prakse, kakva danas kao norma vrijedi u Evropi.

No nacrt ide i dalje i hoće da poruši i samu autonomiju planinarskih društava. Po njemu ima organizaciju i djelokrug sekcijskih i povjereništva utvrditi pravilnik J. T. K., dakle statut, koji tek imaju stvoriti nepoznata treća lica sa nepoznatom stručnom spremom, a taj statut ima odlučiti o biti i ne biti dosadanju kulturnih sportskih pokreta, kao što su planinarski, koji su vršili važnu narodnu odgojnu misiju u prošlosti, a vrše je i danas, te je imaju vršiti i unapredak. Pored toga nacrt zahvaća i u dohotke planinarskih društava. Na to uopće ne može imati pravo nikakav touring-klub. Monopoli po današnjoj teoriji državnih znanosti mogu imati samo fiskalnu svrhu, kao monopol duhana, žigica, soli i t. d. Nikako i nigdje ne može jedno privatno društvo monopolizirati dužnost moderne države, da podupire kulturne pokrete, na taj način, da sebi prisilno utjelovi gotova društva, pa da ubire od njihovih članova članarinu, stvarajući tako monopol ne za državne fiskalne svrhe, nego za svoje ciljeve i za svoj ured.

Touring-klub ne može u modernoj državi za sebe monopolizirati državno djelovanje. Država je dužna po istim načelima i razmjerno jednakom podupirati i djelovanje touring-kluba i djelovanje planinarskih društava, a ne može ovu funkciju dr-

žavne vlasti izrabiti jedno društvo za sebe, da se nametne drugim društvima kao neki mentor. Bilo bi doista nepravedno, ako bi se pogodnost vožnje na željeznicama, koju moderna državna uprava daje planinarskim pokretima, vezala uz uvjet, da planinarska društva imaju pristupiti sa svim svojim članovima jednom drugom društvu, koje stoji prema državnoj upravi na istoj liniji, na kojoj su i planinarska društva. Svakako bi bio neobičan odnosaj, da jedno društvo, koje je po opsegu svog rada i članstva nerazmijerno kud i kamo jače, uspješnije i starije nego li je novi touring-klub, koji se ima tek osnovati, mora ovisiti u svom sportskom razvoju i djelovanju od volje nepoznatog odbora budućega društva, a taj odbor može tako veliko društvo po članu 5. nacrtu isključiti, pa ga učiniti bespravnim i obustaviti kulturno sportsko kretanje i rezultate kulturnog rada generacijā. To je tim neobičnije, što u tom odboru osim predstavnika sekcija sjedi jedan predstavnik ukupnoga planinarstva, a o planinarskim interesima ima pravo odlučivati i po jedan predstavnik kupališta, hotelijerstva, sporta, Jadranske straže, Ferijalnog saveza te šest istaknutih ličnosti, koje se interesiraju za turizam (a ne takve, koje su svojim radom priznati kapaciteti za turizam). Odluke takovog odbora u specijalnim sportskim pitanjima očito bi vodile takovom uspjehu, da bi stvorile u nekim granama za kratko vrijeme tabulu rasu. Sam pravilnik može uprava po čl. 19. po volji mijenjati. Tako bi postojće sportske organizacije mjesto svojih pravila, koja su odobrena od nadzorne oblasti i koja su mjerodavna za društvo i za oblast, a promjena ovisi o vlastitoj glavnoj skupštini, dobole pravilnik ili nešto slično, čime bi mogli po volji manevrirati neodgovorni članovi uprave touring-kluba.

Iz svega ovoga proizlazi, da bi se novi touring-klub imao ograničiti na djelokrug, koji imaju uopće europski touring-klubovi, t. j. na turizam u užem smislu, a da planinarstvo prepusti i dalje mirnom razvoju, koji je doveo do današnjih uspjeha našeg planinarstva. (preko 16.000 organiziranih članova u SPD, HPD i SRPD), a naročito neka ne dira u imovinu i dohotke planinarskih društava, koja su idealistička a ne tečevna udruženja, upućena sama na sebe i požrtvovnost svojih članova. Kao takav on nema prava, da u svoju korist monopolizira državnu kulturnu djelatnost, pa da sebe nametne predstavnikom specijalnih planinarskih interesa, a još manje posrednikom između sporta i državne vlasti. Pogotovo je pak nemoguće, da sebe bez veza i poznavanja predmeta učini posrednikom između planinarskih društava naše države i inostranstva, tim manje, što bi to značilo raskinuti već stečene gotove

veze između pomenutih organizacija te započeti iznova na drugom temelju, a vjerojatno s manjim uspjehom. Prema tomu neka se u nas po uzoru drugih država osnuje touring-klub za unapredjenje turizma i kao takav neka se ograniči na funkcije, koje vrše touring-klubovi u ostalim zemljama Europe, a napose na nesebično i sporazumno podupiranje i stvaranje turizma. S takvim touring-klubom planinarska su društva vazda spremna suradjivati na proširenju turizma u našoj državi, ali ne kao podredjene jedinice sa svim svojim članovima, već kao ravnopravne organizacije, u kojem su odnošaju i dosad stajala prema postojećim društvima i savezima za promet stranaca.

Dr. I. Krajač,
predsjednik HPD.

Planinarska i turistička društva u Europi.
Prvo turističko društvo osnovano je god. 1857. u Londonu pod imenom »Alpine Club«. To je društvo, ako se možemo tako izraziti, akademsko alpinsko društvo, ili alpinska akademija. Članom toga društva postaje samo onaj prokušani alpinista, koji je izvršio kakav važan pothvat ili osoba, koja se istaknula naučnim radom na području alpinistike. Mnogi članovi toga kluba poduzeli su najsmjelije i najteže uspone u Alpama, na Kavkazu i na Himalaji.

Pet godina kasnije t. j. 1862. osnovano je u Beču »Oesterreichischer Alpen Verein«; godine 1863. u Oltenu »Schweizer Alpen Club« i u Turinu »Club Alpino Italiano«. Godine 1869. osnovan je u Monakovu »Deutscher Alpen Verein«, koji se god. 1874. spojio sa austrijskim društvom pod zajedničkim imenom »Deutscher und Oesterreichischer Alpen Verein«, koje je danas najveće turističko društvo, jer broji 400 podružnica sa 20.000 članova. Podiglo je preko 400 planinarskih kuća u Alpama.

Godine 1869. osniva se u Beču drugo austrijsko turističko društvo »Oesterreichischer Touristen Club«. Godine 1873. u Hermanstadtu »Ugarsko-Karpatsko društvo«, a godine 1874. u Parizu »Clup Alpin Français« i naše »Hrvatsko planinarsko društvo« u Zagrebu. Iste godine osnovano je u Harkovu poljsko društvo: »Towarzystwo Tatranko«. Narednih godina osnivaju se takova društva u Bosni, Rusiji, Bugarskoj, Belgiji, Češkoj, Švedskoj, Španiji i Sjevernoj Americi.

Pokraj ovih alpinskih i visoko alpinskih turističkih društava nicala su i druga društva, koja su obuhvaćala prirodu daleko od Alpa i razvila široko polje svoga rada. Medju ovima treba u prvom redu spomenuti »Verband Deutscher Touristen«, koji je srodat sa »Touring Clubom« u Francuskoj, Italiji i Belgiji. Poslije su osnovana omladinska turistička društva u Njemačkoj, tako zvana

»Wandervogelvereine« itd. Nekoja od njih kao na pr. »Touring Club« obuhvatala su sve načine putovanja raznim prevoznim sredstvima, na konju, kolima, dvokolicom, automobilom, željeznicom, parobrodom itd. Ona su uopće organizovala putovanja sa pogodnostima u ravnicama i niskim planinama u svojoj zemlji kao i u tujim državama. U našoj državi osnovan je ove godine u Beogradu »Touring Club«, koji će preko svojih povjereništva razvijati turistički promet u svim dijelovima naše države.

Savez slavenskih turističkih društava. Na predlog Kluba Čehoslovačkih Turista iz Poljskoga Tovaristwa Tatrzanskoga sastali su se delegati slavenskih turističkih društava dne 12. do 14. rujna o. g. u Tatrama (Starom Smokovcu i Zakopanom), zastupajući: »Bulgarsko Turistsko Družestvo« Bugarsku, »Klub Čehoslovačkih turista« u Pragu Čehoslovačku i »Poljsko Towarzystwo Tatrzansko« u Krakovu Poljsku. Zaključili su jednoglasno, da osnuju savez slavenskih turističkih udruženja, koji bi radio na kulturnom zbližavanju slavenskih naroda i to međusobnim podupiranjem planinarstva, zaštite gorske prirode i etnografskih vrijednosti. Savez je odabrao odbor, čije je sjedište g. 1926. u Čehoslovačkoj, g. 1927. u Poljskoj, g. 1928. u Jugoslaviji i g. 1929. u Bugarskoj.

Istraživanje Velebita. Ćetiri naša poznata planinara, dr. Radivoj Simonović, liječnik iz Sombora u Bačkoj, te profesori dr. Miroslav Hirtz i dr. Josip Poljak, napokon Ilija Šarinić, ravn. učitelj iz Švice poduzeli su pod kraj srpnja o. g. putovanje po Južnom Velebitu. Oni su se tri sedmice probijali kroz gudure i vrleti ove naše orijaške planine, nočeći po čobanskim stanovalima, a najviše pod vedrim nebom. U Velebit su ušli kod Crnopca niže Gračaca, a izašli su u Konjskom više Karlobaga. Po opsegu prostora, koji je prevaljen, i po trajanju vremena, ovo je najveće i najduže putovanje, koje je dosada izvedeno po toj planini. Radi teških terenskih prilika i prenosa prtljage vodili su putnici sa sobom tovarne konje i magarce te više ljudi, dakle čitavu malu karavanu. Nosili su sa sobom i tri fotografiska aparata, te su snimili preko 160 slika, koje se odnose na najraznovrsnije motive: predjeli, vrhove, ponikve, kukove, čobanske stanove, etnografske tipove, nošnje i t. d. Krajevi, kojima su prolazili, odlikuju se velikim bogatstvom upravo čudesnih morfoloških oblika Krša, ali i drugim prirodnim ljepotama, pa se može

reći, da je Južni Velebit upravo najoriginalniji i najljepši dio velebitskog masiva. Napose zadivljuje planinara Južni Velebit orijaškim i osebujno formiranim kukovima, čitavim sistemima, nuda sve zamršenih i neprohodnih japa, te mnogim golemlim propastima (jamama) i bezdankama. Upravo su jedinstveni sa svoje osebujnosti i neobične krasote kukovi u okolišu Prosine, Prosenjaka, Pod Čaberom, u Ladji, pa veličanstveni kuk Stapina povrh dolca Stapa, napokon Tulove Grede više Podpraga. Od jama strmoglavnica ili propasti najstrašnija je jama Mamet u Dragi više Prosenjaka, koja se ogromnim zjalom okomito ruši u tamnu utrobu zemlje, a duboka je oko 700 m. Pored svojih stručnih istraživanja, planinari su na ovom putu marljivo skupljali gradju iz folklora, a osobito pažnju priklonili su studiju čobanske prakture. Do zgrade održat će o svojim doživljajima i opažanjima predavanja, a dr. Hirtz izdat će i putopis, koji će biti ukrašen originalnim slikama dra Simonovića i dra Poljaka. Kako su napokon krajevi Južnog Velebita, kojim su ovaj puta naši planinari prošli, slabo ili nikako širim krugovima planinara i prirodnjaka poznati, evo ovdje pregled njihova puta: Gračac, Crnopac, Prosina, Jasle, Razvršje, Prosenjak, Puča, Čaber, Ladja, Lipovača, Tulovice, Grede, Baćin Stolac, Na Pragu, Kapljuv, Podprag, Meki Doci, Bobija, Obrovac, Starigrad, Slobodina, Veliki Uremovac, Ledenik, Vučadinovac, Pazarić, Aptovačka Kosa, Veliko Rujno, Malo Rujno, Zavrata, Zamršen, Duboka, Medeni Stanovi, Sinokos, Splitvina, Stapina, Stap, Splovine, Šajina Duliba, Barić Dolac, Šarića duplje, Jelova Ruja, Crmušina, Crni Vrh, Mali Stolac, Veliki Stolac, Šugarska Duliba, Bukova Draga, Stolačka Peć, Ramino Korito, Konjsko, Karlobag.

Planinari su na ovom putovanju ustanovili, da su karte Južnog Velebita, izdane po vojnom geografskom institutu u Beču, vrlo površno sastavljene, napose one, koje se tiču područja od Starigrada do Lukovog Šugarja, pa se tako planinar jedva može njima koristiti. Nevolja je i to, što u ovom najzapuštenijem i najrastrganijem dijelu Velebita i nema pravih puteva, no slabo polaženih, kadsto jedva primjetivih nogostupa, kćijima se služe planinski »stanari« i čobani te stoka sitnica (koze i ovce). Na nekim mjestima morali su naši planinari najmiti vodiće, da ih provodu kroz zamršene sklopove velebitskih stijena i gudura.

SADRŽAJ: Dr. Miroslav Hirtz: Druga izložba Hrv. Planinarskog Društva. — Dr. I. Krajač: Monte Rosa. (Svršetak). — Prvi planinarski dan na Plitvičkim Jezerima, — Društvene vijesti. (Str. 147.) — Planinarske vijesti. (Str. 148.).

Izdaje »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u nakladi »Nakladne zadruge Hrv. Planinara« u Zagrebu. Odgovorni urednik: prof. dr. Josip Poljak.